

Socialdepartementet
Ert dnr: S2023/0090

Yttrande – slutbetänkande Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans (SOU 2023:9)

Örebro kommun har beretts tillfälle att yttra sig över Socialdepartementets slutbetänkande ”Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans” (SOU 2023:9). Nedan följer Örebro kommuns synpunkter på betänkandets förslag.

Örebro kommun tillstyrker betänkandets förslag om ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans liksom förslaget att kommunerna inte längre ska vara medfinansierare. Örebro kommun instämmer också i utredningens bedömning att ett statligt huvudmannaskap bland annat

- främjar likvärdiga bedömningar över hela landet,
- ökar kvaliteten på utredningar eftersom Försäkringskassan har en vägledning och större juridiska resurser än enskilda kommuner,
- förbättrar kontrollen av felaktiga utbetalningar,
- ökar förutsägbarheten för medborgarna samt
- förhindrar inlåsning i kommunerna då endast en myndighet beslutar om insatsen.

4. Ett statligt huvudmannaskap är att föredra framför alternativet

Örebro kommun delar utredningens bedömning att ett statligt huvudmannaskap skapar bättre förutsättningar för kontroll av felaktiga utbetalningar och att arbetet mot välfärds kriminalitet kan stärkas.

För att den enskilde ska få en insats av god kvalitet anser utredningen att det kan behöva vara ett fortsatt delat ansvar mellan stat och kommun att säkerställa god kvalitet även vid en övergång till ett statligt huvudmannaskap. Eftersom kommunerna har det yttersta ansvaret för att medborgarna får insatsen personlig assistans (basansvar) anser Örebro kommun att kommunerna bör få en ekonomisk kompensation för detta. Procentsatsen bör motsvara den faktiska kvarstående kostnaden för kommunerna.

Utredningen föreslår att kommunerna fortlöpande ska följa vilka personer som är beviljade assistansersättning och dessutom följa upp vilka som är beviljade assistansersättning och kan ha behov av kompletterande insatser enligt LSS och Socialtjänstlagen. Detta ansvar kräver att kommunerna får kännedom om vilka personer som blivit beviljade insatsen. Här vill Örebro kommun betona att förslaget förutsätter att det finns en välfungerande struktur för samverkan mellan Försäkringskassan och kommunerna.

Örebro kommun står bakom utredningens förslag att tillfälliga utökningar ska beslutas av Försäkringskassan. Förslaget om en särskild hantering av tillfälliga utökningar för att minska handläggningstiden är i grunden bra, eftersom sådana utökningar kan behöva hanteras skyndsamt. Örebro kommun vill dock varna för att en enklare hantering av sådana beslut kan uppmuntra till fusk och överutnyttjande, då även tillfälliga utökningar kan vara omfattande, till exempel hos personer med assistans all vaken tid med lång, oplanerad frånvaro från skola eller daglig verksamhet. Örebro kommun föreslår därför att en övre timgräns för en enklare handläggningstid av tillfälliga utökningar införs.

Utredningen konstaterar att det finns en risk att handläggningstiderna kommer att bli längre med ett statligt huvudmannaskap. Örebro kommun önskar ett förtydligande om det kommer att ställas krav på hur lång handläggningstiden får vara efter det statliga övertagandet.

Örebro kommun är positiv till förslaget om att assistansanordnarna själva ska ansvara för sjuklönekostnader för de personliga assistenterna. Att höja schablonersättningen ses som en rimlig kompensation. Örebro kommun kan dock konstatera att inte alla assistansanordnare och egna utförare ansöker om sjuklön. Eventuellt kan det förklaras med att kostnaderna täcks av redan utbetald ersättning, men Örebro kommun anser ändå att det förhållandet bör lyftas då en höjd schablon innebär en ökad intäkt för assistansanordnarna som inte har efterfrågats av alla tidigare.

5. En kvalifikation för personlig assistans

Örebro kommun delar utredningens huvudförslag att den nuvarande kvalifikationen för personlig assistans ska fortsätta att gälla. Det alternativa förslaget om en gräns för de grundläggande behoven på 3 timmar samtidigt som hela stödbehovet inklusive andra personliga behov ska uppgå till 20 timmar skulle dels innebära ett fränsteg från nuvarande praxis, dels ge effekten att fler personer skulle få rätt till insatsen, eftersom andra personliga behov inte är reglerade på samma sätt som de grundläggande behoven. Det innebär att en person med relativt små behov av privat och integritetskänslig karaktär, men med exempelvis tidsdrivande fritidsaktiviteter, skulle få rätt till insatsen. Detta strider mot de uttalanden som gjorts i förarbeten till lagen, där personer med

de mest omfattande grundläggande hjälpbehoven av privat karaktär beskrivs som mottagare av insatsen. Örebro kommun ser en risk att de kvalitativa och kvantitativa faktorer (karaktär och omfattning) blir något nytt för Försäkringskassan att hantera, vilket kommer att innebära en minskad förutsägbarhet, på grund av avsaknaden av en absolut nedre gräns. Risken kan förmodligen minskas genom ett förtydligande i Försäkringskassans vägledning, hantering och rutiner för handläggning.

8. Överföring av ansvar och beslut från kommunerna till staten

När det gäller ersättning vill Örebro kommun uppmärksamma det som utredningen beskriver i kap. 8.1.2. med hänvisning till bilaga 2, det vill säga att flera kommuner har en lägre timersättning än det statliga schablonbeloppet. I Örebro kommun används en differentierad ersättning i två nivåer där det lägre beloppet betalas då assistenten delar hushållsgemenskap med den assistansberättigade och det högre beloppet betalas för övriga assistenter. Nivåerna för år 2023 är beslutade till 277 respektive 294 kr per timme. Ett statligt huvudmannaskap där samtliga assistansberättigade som köper sin assistans automatiskt får det statliga schablonbeloppet efter ett övertagande av besluten skulle innebära en stor skillnad i ersättning för dessa personer. De cirka 80 personer i Örebro kommun som idag har beslut enligt 9 § 2 LSS, som köper sin assistans av en assistansanordnare och som inte har ansökt om annan ersättning skulle få 30 eller 47 kr mer per timme efter övertagandet, exkl. det nya tillägget som kompenserar för sjuklönekostnader. Det skulle motsvara ca 6,5 miljoner kronor årligen om alla idag fick den högre ersättningen från Örebro kommun.¹ Eftersom den exakta fördelningen mellan den högre och lägre ersättningen varierar mellan olika månader har förvaltningen endast valt att använda detta exempel för att belysa skillnaden. Utifrån dagsläget är detta lågt räknat eftersom en stor del av assistansen ersätts med den lägre timersättningen då assistenten och den assistansberättigade delar hushållsgemenskap. Örebro kommun inser komplexiteten i att hitta ett rättvist system som fungerar för så många som möjligt. Om det inte inkommit klagomål på ersättningsnivåerna eller om de enskilda inte har ansökt om högre ersättningar får vi anta att ersättningarna är tillräckliga.

En fråga att ställa sig är då hur det ska kontrolleras att den stora ökningen vid en övergång till den statliga schablonen kommer de assistansberättigade till gagn och inte bara omvandlas till vinster för assistansanordnare eller utnyttjas av oseriösa aktörer.

Örebro kommun är positiv till förslaget om statsbidrag som kompensation för kommunernas kostnader under 2026. Örebro kommun är också positiv till att

¹ Baserat på ca 18 000 beviljade assistanstimmar i maj 2023 för personer som köper sin assistans av en assistansanordnare.

man utgår från beviljade timmar, men noterar att om man utgår från den statliga schablonen kommer det att tala för ett visst överskott för de kommuner som har en lägre timersättning än schablonen. Samtidigt kommer kommunerna sannolikt att ha kostnader som sträcker sig även efter den 1 januari 2027 i och med pågående handläggning i vissa ärenden, exempelvis rättsprocesser, men även sjuklöneansökningar som kan inkomma ett år efter assistentens sjukdom. Med anledning av det instämmer Örebro kommun i utredningens resonemang i kap. 8.6.6. kring att det finns anledning för regeringen att följa upp om det behövs en fortsatt ekonomisk kompensation.

Avslutningsvis vill Örebro kommun belysa en ökande trend som kommunen noterat inom personlig assistans. Den innebär att den assistansberättigade själv är arbetsgivare åt sina assistenter men i övrigt köper tjänster så som administration av ett företag. Företagen har inte tillstånd från IVO men tycks i praktiken erbjuda liknande tjänster som de assistansanordnare som har tillstånd, med undantaget att de inte har arbetsgivaransvaret. Om denna iakttagelse av vad företagen erbjuder stämmer ser Örebro kommun en risk att IVO inte kan granska verksamheterna. Då detta är ett relativt nytt fenomen i Örebro kommun är det svårt att sja om vikten av det.

John Johansson (S)
Kommunstyrelsens ordförande
Örebro kommun